

***Colonelul Paul Teodorescu despre Generalul Mihail Aslan:
„Cer astăzi în fața mormântului de curând deschis
în fața martiriului ce l-a purtat cu stoicism,
să recunoaștem și noi ceea ce șeful inamic din fața sa
i-a recunoscut: CĂ N-A GREȘIT!” (1936)***

***Lector universitar
asociat Dr.
ALIN SPÂNU***

La 29 aprilie 1936 trecea la cele veșnice, într-un modest apartament din Capitală, unul din oamenii care a cunoscut aprecierile și oprobiul public în egală măsură: generalul Mihail Aslan.

S-a născut la 10 august 1857 în Onești, fiul hatmanului Alecu Ceaur-Aslan și al Feliciei Moser, fiind al 11-lea copil din cei 12 și al șaselea din cea de-a doua căsătorie. A ales și a urmat cariera militară, absolvind Școala Militară de Ofițeri din București (1877), după care a primit gradul de sublocotenent, repartitia la Batalionul 2 Vânători și... botezul focului în Războiul de Independență (1877-1878).

Calitățile sale au ieșit în relief în funcțiile de execuție din unitățile în care a activat: Regimentul 27 „Bacău” (1880), Școala Fiilor de Militari din Iași (1882), Regimentul 10 Dorobanți „Putna” (1883), Regimentul 3 Dorobanți „Olt” (1886) și Regimentul 26 „Rovine” (1893). Atunci când a ajuns în funcții de conducere a început să propună și să se implice în îmbunătățirea nivelului de educație, instrucție și înzestrare a unităților de infanterie. A comandat Batalionul 2 Vânători (1893–1896), a fost avansat locotenent-colonel și detașat director de studii și profesor la Școala Militară de Ofițeri (1897–1901); avansat colonel, a revenit la comanda Regimentelor III „Dâmbovița” nr. 22 (1901–1903), 27 „Bacău” (1903–1907) și Brigăzii 15 Infanterie (1907–1910). În acest ultim post este avansat la gradul de general de brigadă (1908).

Accede și mai sus spre vârful ierarhiei militare când este numit director superior al Personalului din Ministerul de Război (1910–1912), director superior al Infanteriei (1912–1913) și inspector tehnic al Infanteriei (1914), el fiind cel care a insistat pentru înființarea Inspectoratului Tehnic al Infanteriei. Participă la Al Doilea Război Balcanic (iunie–iulie 1913) în fruntea Diviziei 3 Infanterie, apoi primește comanda Corpului 3 Armată (octombrie 1913), unde va primi și gradul de general de divizie (1914).

În 1915, aflat tot la Corpul 3 Armată, cu sediul la Galați, are în sarcină și supravegherea situației din Basarabia, unde trupele țariste alcătuite din conaționali sunt instruite și pregătite să plece pe front. Pentru îmbărbătare vine însuși țarul Nicolae al II-lea, care inspectează mai multe garnizoane, mai ales

în sudul Basarabiei. Ajuns la Reni (începutul lunii noiembrie 1915), acțiunea naște emoții și zvonuri în spațiul românesc, iar unii oameni politici, mai ales din opoziția filo-germană, se întrebă dacă nu cumva urmează o inserție rusă peste Dunăre. În context, se testează punctele de vedere ale comandanților de mari unități aflați la granița de est, iar generalul Aslan „ar fi spus că corpul lui de armată va pactiza”². Motivul principal nu era simpatia față de ruși, ci faptul că majoritatea unităților militare și, mai ales, a artileriei se aflau dispuse la granițele de vest și de sud ale României.

La începutul lunii august 1916, generalul se află la Titu Maiorescu, căruia îi spune că, pe baza datelor ce le deține, „lumea noastră vrea pace, dar neliniștea e mare”³. Aderarea României la Antanta (4 august 1916) și intrarea în război contra Puterilor Centrale (15 august 1916) a adus generalului Aslan o binemeritată numire la un comandament de armată pe care, cu siguranță, îl merita, dar asupra căruia nu a avut niciun cuvânt de spus în privința înființării, organizării sau întocmirii planurilor strategice.

Întreaga sa carieră fastă și luminoasă s-a destrămat în doar două săptămâni. În ziua de 21 august 1916, Marghiloman îl întâlnește, apoi notează că interlocutorul „îmi confirmă că la Turtucaia lupta este serioasă. O divizie germană și bulgară a atacat de șapte ori. Generalul Teodorescu, care comandă acolo, telegrafiază că înaintea rețelilor lui de sârmă este un maldăr de cadavre. La întrebarea mea el îmi spune că trupele lui sunt cam de «adunătură». El se plânge că rușii nu sunt încă pe front și că nu sunt destul de numeroși”⁴.

Maiorescu află de la Nicolae Racottă, la 24 august 1916, că s-a retras comanda celor trei generali din Dobrogea, „printre care Basarabescu și cartoforul Aslan”⁵.

Căderea Capului de Pod Turtucaia⁶ i s-a imputat, a fost eliberat din funcție și, pentru încă un an, ca o palidă consolare, a primit comanda Corpului 2 Armată teritorial (1 ianuarie 1917–30 aprilie 1918). Trece în rezervă și canoana opiniei publice începe să-l țintuiască, alături de generalii Constantin Teodorescu (comandantul Diviziei 17 Infanterie de la Turtucaia) și Ioan Basarabescu (comandantul Diviziei 9 Infanterie de la Siliștră), drept unul din vinovații pentru dezastrul de la Turtucaia. Încearcă să se dezvinovățească, să arate situația existentă și își publică două puncte de vedere: *Memoriu asupra căderii capului de pod Turtucaia* (Iași, 1918) și *Turtucaia. Studiu strategic* (București, 1921). Degeaba! Blamul opiniei publice i se aplică inexorabil și îl va urma până la moarte.

La începutul anului 1920, revista umoristică „Furnica” publică articolul „Generalii de la Turtucaia”, semnat Răcan, care ironizează duelul publicistic între generalii Aslan și Basarabescu pe tema vinovăției. Primul a scris în ziarul „Îndreptarea” că „măcelul l-a produs incapacitatea generalului Basarabescu care, deși se afla la fața locului, n-a știut să-și facă datoria”⁷. Cel acuzat nu rămâne dator și replică în „Dimineața” că șeful său stătea în București „la club, în momentul primejdiei; a fost insuficient pregătit pentru rolul ce i se încredințase”⁸. Răcan consideră că oricare alți „combatanți” militari de grade mai mici care s-ar fi acuzat în public ar fi fost imediat trimiși în judecată și, poate, la închisoare. „Se vede că, uneori,

pielea de general e mai iuftoasă (groasă – n.r.) decât a civililor – și în tot cazul mai puțin sensibilă decât a celui mai codaci Cărăbuș⁹, încheie cu ironie autorul.

Criticile publice se întetesc din 1922, când Constantin Kirițescu își publică lucrarea despre Războiul de Întregire. El este primul care afirmă că Aslan „putea să exclame cu emfază în cluburile din București, vorbind despre Turtucaia «c'est notre Verdun». Dar forța morală a șefilor de la Vaux și Thionville a lipsit comandanților români de la Turtucaia¹⁰. După atacul bulgar din 22 august 1916. Aslan „asigură pe toată lumea că nu e nicio primejdie: «Turtucaia c'est notre Verdun, qui s'y frotte s'pique!»¹¹. În fine, la 24 august 1916, acesta ordonă Corpului de Armată rus (general Andrei Zaioncikovski) și Diviziei 9 Infanterie (general Ioan Basarabescu) și atace din flanc trupele bulgare de la Turtucaia. Rezultatul: „Generalul Zaioncikovski nu s-a mișcat din loc, iar generalul Basarabescu a executat mișcarea prescrisă cu întârziere și cu lipsă de energie¹².”

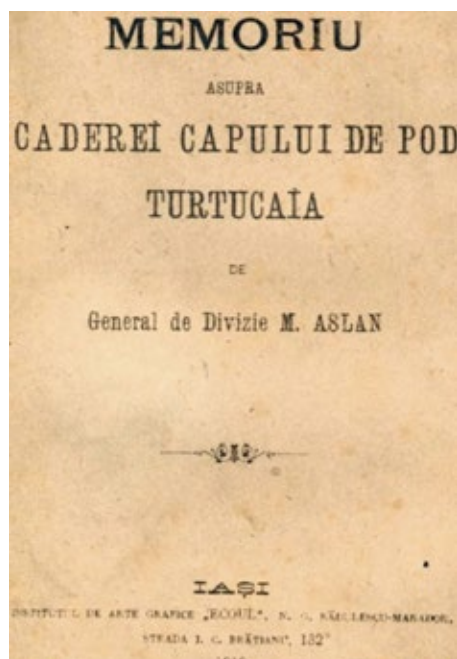
Despre comandantul Armatei 3 unii contemporani au scris în amintirile lor, însă e clar că apartenența politică a primat în concluziile exprimate. Constantin Argetoianu, om politic conservator (în opoziție), are ocazia să-l vadă în vara anului 1916. Ulterior, a notat că Aslan „venea aproape în fiecare seară între orele 6 și 7 la Jockey Club, pentru o jumătate de oră. Au servit și aceste vizite drept cap de acuzație împotriva lui după ce i s-a luat comanda. S-a spus că, în loc să-și vadă de comandament, își petrecerea vremea jucând cărți la club. O prostie și o calomnie; venea numai să ne remonteze curajul și să mai întâlnească pe câte cineva cui să se destăinuiească. Cătorva intimi, dintre care făceam și eu parte, le-a spus tot crudul adevăr; pe cei mulți îi îmbăta cu apă rece. Nouă, intimilor, ne-a mărturisit atunci că fusese numit în capul Armatei a III-a în ziua declarării Războiului fără să fi fost lăsat, nu să colaboreze la alcătuirea ei, la organizarea punctelor de rezistență, la armamentul acestora, cum ar fi fost natural, dar nici să ia cunoștință măcar de lucrările de pregătire și de stările de fapt în raionul comandamentului său. Totul fusese pregătit și ticluit de banda lui Iliescu. Abia numit, luase cunoștință de numeroasele rapoarte adresate Statului Major de către generalul Teodorescu, care comanda Turtucaia, rapoarte care arătau deplorabila stare în care se găsea apărarea aceluia cap de pod. Se scobiseră câteva șanțuri în jurul Turtucaiei și între Turtucaia și graniță, dar armamentul destinat să apere aceste tranșee era rudimentar. Se demontaseră tunurile mari

din forturile din jurul Bucureștiului și o bună parte din aceste piese învechite fuseseră transportate la Turtucaia, dar munițiile – și acelea foarte reduse cantitativ – trimise din București nu corespundeau calibrului tunurilor, așa încât erau inutilizabile. Aproape toți ofițerii de artilerie concentrați peste Dunăre erau ofițeri de rezervă și niciunul nu știa să manevreze gurile de foc. Trupa de infanterie, compusă și ea mai toată din batalioane de rezervă, sosisse la fața locului cu un moral scăzut din cauza tuturor lipsurilor de echipament și de muniții zilnic constatate. La toate reclamațiile generalului Teodorescu, auzirii bandei nefaste dădeau din umerii lor neputincioși și răspundeau că lucrul e fără importanță *fiindcă bulgarii nu ne vor ataca* (marota întregului regim). Și apoi vin rușii, care vor lua granița Cadrilaterului sub ocrotirea lor... Generalul Aslan a fost, astfel, un țap ispășitor al greșelilor altora. Om subțire, militar inteligent, sprinten și ager în luarea de hotărâri, generalul Aslan fusese considerat în ultimii zece ani care au precedat Războiul ca unul dintre cei mai pregătiți comandanți ai armatei noastre. Singura învinuire ce i se putea face era ușurința cu care a primit comandamentul unei armate pe care nu o cunoștea și executarea unui plan pe care-l știa cu neputință de dus la bun sfârșit. A plătit însă scump această ușurință. Din ziua în care i s-a luat comanda și a fost declarat vinovat de greșelile celor care trebuiau salvați, generalul Aslan a căzut într-o neagră neurastenie, care i-a luat până și curajul de a se apăra și a se reabilita în fața opiniei publice. După Război ar fi putut să se ridice și să acuze, dar – perfect gentelman și om de inimă – a crezut mai nimerit să lase vălul uitării să acopere acele triste momente ale istoriei noastre, în care mârșăvenia unui comandament păcătos a aruncat o pată de rușine pe obrazul neamului nostru, pată care s-a întins asupra tragicelor evenimente ce s-au desfășurat de la căderea Turtucaiei până după zăiafeturile generalului Iliescu de la Zoița. Generalul Aslan a avut, ca și noi toți, slaba consolare să vadă prăbușirea generalului Iliescu, de tristă memorie, incapacității, ușurinței și vicilor cărora România modernă datorește cea mai mare umilință pe care a suferit-o¹³.

O cu totul altă părere exprimă, peste ani, I.G. Duca, ministrul Cultelor și Instrucțiunii Publice în 1916 și un apropiat al premierului Ion I.C. Brătianu. Acesta susține punctul de vedere guvernamental, îi demontează calitățile și îl consideră, eminentamente, vinovat pe generalul Aslan, preluând unele informații de la Kirițescu. Atunci când Bulgaria a declarat război României (19 august 1916) și a început

să dispună trupe către Turtucaia și Silistra, acesta „nu părea, însă, îngrijorat”¹⁴. Abia după primele atacuri asupra capului de pod, când apărarea română începe să se fisureze, iar generalul Teodorescu solicită ajutor, comandantul Armatei 3 „începe să se agite”¹⁵. În opinia lui Duca, acesta s-a dovedit „de o incapacitate și o lipsă de conștiință scandaloase, juca cărți la Jockey Club, făcea pe grozavul și spunea imbecilități, spre pildă, că «Turtucaia c'est notre Verdun, qui s'y frotte s'pique!». Mai târziu a contestat că a jucat cărți, a susținut că a mers numai la club să caute un prieten, a negat rotomantadele lui verbale, din nenorocire însă așa a fost. De altfel, nici nu s-a dus pe front să vadă cum stau lucrurile, să verifice dacă măsurile luate se execută, dacă comandanții locali se arată la înălțimea misiunii lor, trăia într-o complexitate beatitudine. Când s-a dezmeticit era prea târziu și atunci și-a pierdut capul, a trimis rezerve în Turtucaia, care au fost măcinate treptat și fără folos, nici nu s-a interesat să vadă ce face armata de la Silistra, cum anu-

me își executa mișcarea”¹⁶. Acuzația adusă că nu s-a dus la Turtucaia trebuie analizată în context. În primul rând frontul Armatei 3 se întindea de la Calafat la Marea Neagră (510 km), iar generalul Aslan a stat la punctul de comandă pentru a gestiona toate situațiile de pe linia Dunării. În al doilea rând, la 22 august 1916, a trimis pe șeful de Stat Major, colonel Gheorghe Mărdărescu, care a observat situația la fața locului și a raportat cele constatate, așa că nu se poate spune că nu era bine informat asupra situației de acolo.

Un alt analist, dar cu ceva mai multă experiență militară, generalul G.A. Dabija, a studiat și el organizarea și evoluția Armatei 3 în campania din 1916. Chiar din 14 august 1916 generalul Aslan își regroupează forțele, „având în vedere întinderea prea mare a frontului”¹⁷. Astfel, Diviziile 9 și 17 Infanterie rămân sub ordinele directe ale Armatei 3 „din cauza însărcinărilor speciale”¹⁸, iar Divizia 19 Infanterie și Corpul de Armată rus (două divizii de infanterie și o divizie de cavalerie), denumite Grupul de Est, vor fi coordonate de

generalul Zaiocikovski. La 19 august 1916, Aslan află „nu de la Marele Cartier General, ci din zvon public”¹⁹ că Bulgaria a declarat război României și a emis un ordin de operații pentru protecția frontierei către Grupul de Est care, însă, nu a fost executat de generalul rus. Două zile mai târziu solicită Diviziei 19 Infanterie și Diviziei de Cavalerie ruse să atace în direcția Kurt Bunar – Akadânlar, iar Divizia 9 (aflată în Silistra) către Hassikioi – Akadânlar. În ziua următoare (22 august 1916), după ora prânzului, generalul Teodorescu a comunicat că situația este disperată, iar generalul Aslan a luat legătura cu Marele Cartier General – Biroul Operații (maiorul Rosetti) și a propus ca garnizoana Turtucaia „să facă o ieșire spre Silistra”²⁰. Răspunsul a venit după 10 minute: „Turtucaia nu trebuie să cadă, garnizoana trebuie să reziste până la ultimul om, deoarece trupe proaspete vor veni în ajutor. Aceasta din Înalt Ordin al M.S. Regelui”²¹. Comandantul Armatei 3 a luat decizia de a-l contacta pe ministrul plenipotențiar al Rusiei la București, Stanislav Poklewski-Koziell, găsit la Jockey Club, căruia i-a spus că generalul Zaiocikovski nu execută ordinele superioare și l-a rugat să intervină. Ministrul a înțeles situația și l-a trimis pe colonelul Tatarinoff, atașatul militar, cu o scrisoare de la Aslan în care „se făcea un călduros apel la sentimentele sale de soldat, rugându-l să pună imediat în mișcare corpul rus. Dar în zadar, generalul Zaiocikovski nu a mișcat!”²².

Nici revenirea din 23 august 1916 nu au mai mult succes, căci rușii nu se mișcă, în timp ce la Turtucaia drama lua proporții tragice.

Alt martor al epocii, care a lăsat un jurnal extrem de interesant, este generalul

Ion Rașcu, cel care, din 15 august 1916, a primit comanda Corpului 7 Armată (Diviziile 9 și 19 Infanterie). Pentru că trebuia să acționeze în Dobrogea, merge la 23 august 1916 la comandamentul Armatei 3 și îl găsește pe generalul Aslan „într-o stare mare de enervare”²³ din cauza știrilor de la Turtucaia. În fața celor prezenți, liderul Armatei 3 a criticat conducerea Ministerului de Război și a Marelui Cartier General pentru că nu au pregătit cu simț de răspundere apărarea capului de pod și pentru elaborarea planului de operații „fără să consulte pe niciunul dintre generalii armatei”²⁴.

Ulterior, în 1917, în mâna generalului Rașcu a ajuns un raport al atașatului militar francez la București, colonelul Maurice Despres, destinat guvernului de la Paris. Cu privire la Turtucaia, Despres considera că trebuia evacuată de trupele române „cu atât mai mult cu cât acest punct nu putea fi deloc considerat ca un cap de pod, cum era în mod greșit denumit, deoarece niciun pod nu era construit aici”²⁵. Se pare că francezul a avut o discuție pe această temă inclusiv cu generalul Dumitru Iliescu, șeful Marelui Cartier General, căruia i-a exprimat opinia sa, iar acesta „recunosc această, însă prea târziu. El mărturisi, de altfel, că [sic!] comandamentul comisese o greșeală când aprobase ordinul dat de generalul Aslan, comandantul Armatei a III-a, de a menține Turtucaia cu orice preț”²⁶. Așadar, păreri opuse din surse diferite, pe care numai documentele din arhive le vor putea elucida cu certitudine.

Anii au trecut și uitarea a pus stăpânire pe cel care, cândva, era considerat un reformator și un vizionar în domeniul militar. Atacurile, acuzele, ironiile mai mult sau mai puțin fine, i-au afectat sănătatea, astfel că a preferat, din ce în ce mai mult, singurătatea și obscuritatea propriei locuințe.

La auzul decesului său, Constantin Argetoianu, a notat că Aslan „a murit după grele suferințe, nemângâiat de nedreptatea ce i se făcuse. Regele Carol i-a dat gradul de general de corp de armată, slabă fișă de consolare după o carieră și o viață distruse. Pierd într-însul un bun prieten și un simpatic camarad de club”²⁷.

Abia la trecerea în neființă, unul dintre admiratorii săi, colonelul Paul Teodorescu, care i-a fost aghiotant în 1916 și i-a păstrat un constant respect, iar în 1936 era atașat militar în Franța, Belgia și Spania, a scos din colbul uitării meritele generalului Aslan (Anexa). Acesta a evidențiat rezultatele deosebite ale celui dispărut, multe și necunoscute marelui public, dar rămase în conștiința și aprecierile

celor care l-au avut profesor și șef. Așa aflăm că acesta a avut reale calități didactice și pedagogice, a introdus instrucția individuală a infanteristului, s-a zbatut pentru înființarea Inspectoratului Tehnic al Infanteriei și a propus ca infanteria să fie dotată cu mitraliere, că Divizia 3, care s-a acoperit de glorie în război, a fost comandată și instruită de el ș.a.m.d. A avut, totuși, o minimă satisfacție în ultimii ani de viață, să fie avansat general de corp de armată în retragere, ceea ce, probabil, i-a mai atenuat din amărăciunea dezaprobării publice în care a fost încastrat prea repede și fără circumstanțe atenuante.

În definitiv, armata română a pierdut bătălia de la Turtucaia, apoi altele (din alte motive și de alți comandanți), dar a câștigat războiul. Un război care ne-a dus la împlinirea visului secular – România Mare – și care, în euforia victoriei, a ridicat în slăvi pe unii și i-a înfierat cu aplomb pe alții. Din nefericire, concluziile au fost emise înaintea analizelor, așa încât galeria pozitivă și răbojul celor negativi au rămas neschimbate în ultima sută de ani. Poate că, la ceas Centenar, pe baza noilor documente și investigații, ar fi cazul să mai nuanțăm meritele unora, respectiv greșelile altora. Generalul Aslan, în mod neîndoios, se va număra printre cei a căror vinovăție va fi diluată și împărțită cu erorile altora, a superiorilor de la Marele Cartier General și a generalilor din subordine care nu au executat ordinele sale.

Anexa

Îndurerată familie, îndurerată adunare,

Într-un apartament mic și întunecos, după luni de suferințe, s-a stins o mare lumină. Descendent și vechea familie moldovenească a Ceaurilor-Aslan, care a dat numeroși intelectuali ajunși la înalte dregătorii în țară și chiar candidați la domnie, cum a fost aceea din preajma Unirii Principatelor Române, generalul Aslan Mihail, demn urmaș al familiei sale, a ridicat toate treptele ierarhiei militare numai prin merit, în mod vertiginos: locotenent la 19 ani, maior la 32 ani, colonel la 42, general de divizie la 54.

Natura pusese într-însul cu îndestulare toate darurile sale: inteligență strălucitoare, noblețe sufletească, memoria remarcabilă, eleganță și claritate în expunere, logică desăvârșită, putere de convingere, talent oratoric, bunătate, adevăr, cinste, dreptate și multă modestie.

Vorba sa blândă, gesturile sale grațioase, tangajul său ales, spiritul său plin de ironie binevoitoare, se împleteau într-un tot perfect armonios, care te încânta și te posedă ca o muzică frumoasă. Prin conduita sa plină de demnitate și tact, sinceritatea părerilor sale, atitudinea sa dezinteresată, noblețea caracterului său, neumbrit de meschinării și bizantinisme, generalul Aslan a fost un mare Occidental și un perfect gentleman. Un diplomat străin care locuiește demult în țara noastră, la zvonul morții sale, a spus că „dacă este un cer al gentlemanilor, generalul Aslan trebuie să intre direct în el”. De spirit foarte francez, cultura sa generală și militară era de formație franceză. Poseda în toate subtilitățile literatura franceză, după cum cunoștea profund istoria și arta militară franceză cu care, grație personalității sale puternice, se identificase până la o creațiune originală.

Carierea sa militară, începută în anul 1877 pe câmpul de luptă ca sublocotenent în Războiul pentru Independența noastră, s-a terminat în 1916 ca general, comandant de armată, în Războiul pentru Întregirea Neamului Românesc. Între aceste două date îl găsim dezvoltând pentru țară și armată, pe care le iubea cu pasiune, o activitate care a revărsat lumină asupra întregii epoci în care s-a încheiat Statul și Armata românească. Astfel: ca educator, în calitate de director al Școlii Militare, face cel mai frumos curs de psihologie militară, care n-a mai fost depășit de nimeni până în prezent. Sub o formă care atrăgea până la emoție pe elevii săi de atunci, astăzi mari șefi ai armatei noastre, el a sădit în sufletele lor, mai presus de toate, spiritul nobil de sacrificiu

și jertfă care ne-a adus victoria din 1918. Ca infanterist, a fost un precursor al infanteriei noastre. În calitate de comandant al Batalionului 2 Vânători, acum 40 de ani, a introdus, după cum se exprimă istoricul acestui regiment, instrucția individuală de luptă, ceea ce dovedește intuiția sa pătrunzătoare și clarvăzătoare despre importanța individualității infanteristului pe câmpul de luptă, care constituie baza doctrinei de astăzi și de mâine a unei infanterii. Încurajat de un alt mare infanterist al epocii trecute, generalul Anghelescu, contribuie la înființarea „Revistei Infanteriei”, pe care o dirijează multă vreme, dând o orientare intelectuală cu totul nouă infanteriei noastre.

Mai târziu, ca general, dându-și seama de importanța ce trebuie să joace tehnica în război, deși atunci arma importantă a infanteristului era numai pușca, creează Inspectoratul Tehnic al Infanteriei, al cărui prim conducător a fost; organ care s-a dovedit între timp o mare necesitate pentru pregătirea tehnică a infanteriei. În această calitate, ierarhizează învățământul militar, înființează mai multe școli de subofițeri, creează Școala de Tragere a Infanteriei, a căror cursuri practice a avut de consecință învățarea tehnicii focului, necunoscut în infanteria noastră, a înființat Cursul de Armament pentru pregătirea personalului necesar cunoașterii și întreținerii materialului de infanterie; a dotat toate garnizoanele cu câmpuri moderne, permanente, de tragere; a făcut să se scoată „Buletinul tehnic al infanteriei” care, din nefericire, a încetat tocmai astăzi, când infanteria prin varietatea și complexitatea materialului pe care-l mănuieste, se afirmă ca o armă din

ce în ce mai tehnică. A luptat din răspuneri ca mitralierele să fie date infanteriei, fiind mijlocul de foc cel mai puternic al ei, atât în ofensivă, cât și în defensivă, așa cum s-a dovedit mai târziu atât de categoric pe câmpul de luptă, și nu artileriei, cum se pretindea atunci.

Dar actul cel mai important al activității sale a fost de a fi făcut ca infanteria să fie a infanteriștilor, ca șefii ei să fie recrutați din infanterie și nu din alte arme, dând astfel nu numai satisfacție puternicei mase a ofițerilor de infanterie, jigniți în amorul lor propriu de dispozițiuni vexatorii, dar însuși armatei infanteriei, care câștiga prin această măsură independența de care avea nevoie ca să se dezvolte într-un spirit pur infanteristic. El sprijină, încurajează la muncă și formează o pleiadă de infanteriști, care au făcut mândria oștirii noastre. El ridică această armă cunoscută mai mult sub numele de prostime sau gloată la rangul de infanterie modernă, la calitatea de regină a bătăliilor. Renașterea bătrânei infanterii a lui Mircea cel Mare este, în mod neîndoielnic, opera generalului Aslan. Brava noastră infanterie din 1916, pregătită sufletește și tehnic, este tot opera generalului Aslan. Și nu risc de a spune că infanteria română de mâine va fi tot a generalului Aslan, atât de puternică și profundă a fost orientarea practică și intelectuală care i-a dat-o. Infanteria română îi va purta o veșnică recunoștință.

Dar nu numai ca specialist, ci și ca tehnician și strateg a fost un precursor. Era în tot momentul la curent cu progresul doctrinei franceze și germane, poseda la perfecție principiile războiului, pe care le aplica și adnota cu inteligența și priceperea sa vas-

tă. Mai zilele trecute, vorbind cu unul din șefii mei de importanta lucrare a mareșalului Fayolle²⁸, intitulată „Concentrations des feux et concentration des moyens”²⁹, care a fost tactica salvatoare a armatei franceze, mi-a răspuns: „Înainte de Fayolle, lucrurile acestea le-am știut de la Aslan, din aplicațiile pe care le-am făcut ca tânăr sublocotenent sub conducerea lui”. Iar în manevre, în special la cele regale din 1910, în Moldova, când a condus un mare partid, a dovedit calități de admirabil manevrier, ceea ce i-a atras atenția străinătății, căci într-o broșură germană, unde se făcea foarte pe scurt aprecieri asupra Înaltului nostru Comandament din 1916, în dreptul numelui generalului Aslan am citit lapidara, dar justa apreciere: „inteligentă remarcabilă, cel mai practic și mai manevrier general”.

Modul cum s-a comportat, marile unități pregătite de el, în timpul războiului dovedesc încă o dată calitățile sale de mare șef. Divizia 3, pe care a comandat-o până în 1914, este aceea care luptă vitejește la început pe Olt, în Transilvania în luptele de la Făgăraș, apoi în ofensiva victorioasă de la Mărăști, iar Diviziile 5 și 6 din Corpul 3 Armată, pe care le-a comandat în ajunul războiului, au înscris și ele în istoria neamului nostru pagini de glorie, în special Divizia 5, care înregistrează succese neatinse încă de vreo unitate română la Mărășești când, alături de Divizia 9, oprește tot puhoiul barbar.

Reputația sa militară, confirmată, îl destina la comandamente mai mari și, într-adevăr, cu câteva zile înainte de mobilizare este informat că va fi comandantul Armatei 3 de Dunăre. Am fost martor când, într-o zi, i s-a pus dinainte o hartă, pe care era marcat atât dispozitivul Armatei 3 române, cât și al trupelor inamice. După o scurtă analiză a celor două dispozitive strategice, generalul Aslan, cu claritatea sa caracteristică, a spus: „Dispozitivul armatei mele, așezat de-a lungul Dunării, pe circa 1.000 km, este defensiv, pe când cel inamic, masat la est de Rusciuc, este net ofensiv”. La replicile date că armata bulgară nu va ataca, că guvernul român este asigurat formal de guvernul bulgar că nu vom fi atacați, generalul Aslan a continuat: „Nu știu care sunt aceste asigurări, ceea ce știu pozitiv este că dispozitivul inamic prezintă simptome de atac. De altminteri, prezența diviziilor germane în armata bulgară este pentru mine concludentă”. Uimitor de clarvăzător, ceea ce a prevăzut s-a și întâmplat. Inamicul a luat ofensiva. Armata 3, întinsă în tot lungul Dunării, fără posibilități rapide de deplasare, nu se putea grupa pentru a face față atacatorului. Turtucaia este atacată. Nu era decât o singură hotărâre și numai

una, aceea a fost luată, de a trimite trupele din Silistra în ajutor. Concepția justă și clasic napoleoniană, aceea de a cădea în flancul și spatele forțelor inamice care luptau la Turtucaia. Citez următoarele, din lucrarea generalului Toșeff, comandantul Armatei 3 bulgare, care a luptat în fața sa: „Pe când Regimentele 7 și 8 Infanterie bulgare depuneau ultimele eforturi să respingă contraatacul românesc și să prăbușească linia a doua de oprire de la Turtucaia, o coloană puternică română compusă din 9 batalioane, 4 baterii și 3 escadroane pornită din Silistra pentru a lua în spate trupele noastre care atacau Turtucaia, o altă coloană mai mică înainta dinspre satul Capakli spre satul Haskici, unde se găsea Brigada 5 bulgară. Aceasta era o manevră română foarte bine combinată, care putea să aducă rezultate hotărâtoare pentru România”.

Nu este locul de a arăta în această tristă împrejurare cauzele defecțiunii și a îndeplinirii justei sale concepții. De atunci 20 de ani s-au scurs, 20 de ani pentru unii de glorie, pentru el de chin. De aceea, pe lângă cele ce i s-au recunoscut până acum, dreptatea și onoarea unui popor de 18 milioane, cer astăzi în fața mormântului de curând deschis, în fața martiriului ce l-a purtat cu stoicism, să recunoaștem și noi ceea ce șeful inamic din fața sa i-a recunoscut: că n-a greșit. Înfrângerea noastră neașteptată, în beția victoriei de care eram așa de siguri, a cerut un responsabil, o victimă: generalul Aslan a trebuit să părăsească comanda. Și ca o crudă ironie a sorții, acel care luptase pentru organizarea unei infanterii moderne, acel care pregătise atâtea mari unități pentru război, acel care alături de prietenul său, marele patriot Nicu Filipescu, a susținut cu înflăcărare intrarea noastră alături de aliați, acel care a avut intuiția precisă și convingerea fermă că întregirea Neamului Românesc va veni din Apus, acel care a așteptat cu înfrigurare războiul, fiindcă prin el se putea realiza în mod definitiv visul nostru strămoșesc, a fost pus în imposibilitate de a contribui la marele gest istoric al neamului său.

Generalul Aslan, modest din fire și nedoritor de glorie personală, afară de durerea de a nu-și fi putut servi țara pe care o adora, n-a avut nimic de pierdut. Cine însă a pierdut a fost țara, care s-a lipsit în împrejurări grele de inteligența, de experiența și de capacitatea sa de mare anvergură. Hulit și prigonit, așa cum nu este de demnitatea unui popor care se respectă, generalul Aslan, conștient de dreptatea cauzei sale, a înfruntat cu bărbăție tot calvarul ce a urmat. În corpul său mic și slăbuț, un suflet mare și înflăcărat a făcut tot

secretul biruinței sale, a păstrat convingerea nestrămutată în victoria aliaților și în mărirea țării noastre.

În anul 1917, de ziua sa, ducându-mă să-l văd în Podu Iloaiei, într-un cerc foarte restrâns de prieteni devotați, ne-a spus următoarele cuvinte profetice: „Țineți minte ce vă spun eu, astăzi 8 noiembrie, Sfinții Mihail și Gavril, cu toată situația grea în care ne găsim, vom avea Basarabia, Transilvania și Bucovina”. La replica unuia dintre noi, care mi-a mărturisit mai târziu că a avut impresia că generalul divaghează, a răspuns și mai categoric: „Revoluția rusească, care începe, înseamnă pentru mine descompunerea Imperiului Rus, deci vom avea Basarabia. Am crezut și cred în biruința aliaților, prin ei vom avea Transilvania și Bucovina”. Dacă ne reamintim situația disperată în care ne aflam atunci, cu doi dușmani în țară, unul în față și altul în spate, decimați de lupte și boli, izolați și fără putința de salvare, ne putem da seama cât de pătrunzătoare și luminoasă a fost inteligența sa.

După terminarea războiului, retras definitiv din rândurile carierei pe care a socotit-o cea mai nobilă și mai frumoasă, a avut prin momentele de deznădejde sufletească prin care a trecut, bucuria de a vedea opinia publică restabilindu-se în favoarea sa, a avut mângâierea de a vedea în gestul mărinimos plin de dreptate regală, când M.S. Regele l-a avansat la gradul de general de corp de armată, ca unul care a apăsat timp de 20 de ani așa de greu pe sufletul lui delicat, a fost definitiv spulberat și a murit liniștit.

Conservator și tradiționalist, era un monarhic convins. A crezut în monarhie, pentru binele țării, mai mult decât în Dumnezeu. A servit trei regi cu credință, cu devotament și cu recunoștință, până la cea din urmă suflare. Muribund, ultima sa rugămintă făcută nepotului său, dl. general Prodan, a fost de a da o telegramă de felicitare M.S. Regelui pentru cei 70 de ani de domnie ai Casei de Hohenzollern, iar mie mi-a spus: „Doresc ca M.S. Regele să-și încheie domnia cât mai hotărât și să fie liniștit în țară”. Cuvintele sale, totdeauna profetice, se vor adevăra în totul. Cu dispariția generalului Aslan armata pierde figura militară cea mai proeminentă, iubit și respectat de toată lumea, iar Neamul Românesc pe unul din fiii săi cei mai devotați. Lumina minții sale și căldura sufletului său vor continua să ne călăuzească și de aici înainte.

În urma sa rămâne o soție neconsolată, care a fost o viață întreagă de un devotament ireproșabil, care a împărtășit fericirea ca și amărăciunea sa, care n-a avut decât un gând, un suflet, o inimă, acelea ale soțului său iubit.

Domnule general,
25 de ani am trăit în contact cu dvs., 25 de ani am profitat de experiența, de cunoștințele și de toată măreția sufletului dvs. toată formarea mea militară v-o datoresc, toată pasiunea ce merită această nobilă carieră a armelor mi-ați insuflat-o. M-ați iubit cu dragoste părintească, mi-ați acordat încrederea și m-ați încurajat. Vă mulțumesc!
Dumnezeu să vă odihnească în pace și liniște!³⁰

THE POST-MORTEM HOMAGE OF COLONEL PAUL TEODORESCU TO HIS FORMER BOSS, GENERAL MIHAIL ASLAN (1936)

General Aslan was the commander of the Romanian Army in 1916, but for the defeat at Turtucaia he was dismissed and considered guilty. After 1918, the public opinion accused him of incapacity, and he fled anonymously and had a sad life. At his death (1936), Colonel Paul Teodorescu, who was a student, subordinate and admirer, made a speech in which he showed all the merits: good teacher, innovator, visionary, modest etc. Teodorescu had the courage to publicly affirm the merits of a defeated man that was collectively blamed, hoping that the successors would reanalyze his work to see who and where he was wrong in 1916.

Keywords: Paul Teodorescu, Mihail Aslan, Turtucaia, tribute, Romanian Army.

NOTE

1 Facultatea de Istorie, Universitatea din București

2 Alexandru Marghiloman, *Note Politice* (ediție și introducere Stelian Neagoe) vol. I, Editura Scripta, București, 1993, p. 352.

3 Titu Maiorescu, *România și Războiul Mondial* (volum editat de Stelian Neagoe), Editura Machiavelli, București, 1999, p. 144.

4 Alexandru Marghiloman, *Note Politice* (ediție și introducere Stelian Neagoe) vol. II, Editura Scripta, București, 1994, p. 6.

5 Titu Maiorescu, *România...*, *op.cit.*, p. 157.

6 Pentru mai multe detalii, a se consulta: Petre Otu, *Turtucaia. Sfârșitul iluziilor. Începutul dezastrului*, în „Document” nr. 1-4/2001, pp. 6-20; Luminița Giurgiu,

- Turtucaia – o tragică bătălie, o dureroasă rană sângerândă, în „Document” nr. 1/2018, pp. 49-56.
- 7** „Furnica”, an XIV, nr. 101, vineri, 16 ianuarie 1920, p. 6.
- 8** Ibidem.
- 9** Ibidem.
- 10** Constantin Kirițescu, *Istoria Războiului pentru întregirea României 1916-1919*, vol. I, Institutul de Arte Grafice – „România Nouă”, Th. Voinea, București, 1922, p. 172.
- 11** Ibidem, p. 175.
- 12** Ibidem, p. 182.
- 13** Constantin Argetoianu, *Memorii. Pentru cei de mâine. Amintiri din vremea celor de ieri*, volumele III-IV, partea a V-a 1916-1918 (ediție și indice de Stelian Neagoe), Editura Machiavelli, București, 2008, pp. 26-28.
- 14** I.G. Duca, *Memorii, vol. III Războiul, partea I-a (1916-1917)*, ediție și indice de Stelian Neagoe, Editura Machiavelli, București, 1994, p. 19.
- 15** Ibidem, p. 20.
- 16** Ibidem, p. 21.
- 17** General G. A. Dabija, *Armata Română în Războiul Mondial (1916-1918)*, vol. I, prefață de general de corp de armată Alexandru Averescu, Editura I. G. Hertz, București, 1936, p. 175.
- 18** Ibidem.
- 19** Ibidem, p. 195.
- 20** Ibidem, p. 209.
- 21** Ibidem.
- 22** Ibidem, p. 212.
- 23** Dumitru Huțanu, *Campania militară din 1916 reflectată în însemnările de pe front ale generalului Ion Rașcu*, în „Cronica Vrancei” VI (coord. Horia Dumitrescu), Editura Pallas, Focșani, 2006, p. 136.
- 24** Ibidem.
- 25** Ibidem, p. 159.
- 26** Ibidem.
- 27** Constantin Argetoianu, *Însemnări zilnice*, vol. I 2 februarie 1935-31 decembrie 1936 (ediție și indice de Stelian Neagoe), Editura Machiavelli, București, 1998, p. 297.
- 28** Marie Emile Fayolle (n. 1852-d. 1928) ofițer francez de artilerie, a participat la campania din Tunisia (1881), profesor de artilerie la Școala Superioară de Război (1897-1908), general de brigadă și trecut în rezervă (1914). Rechemat în activitate la începutul Primului Război Mondial comandă Divizia 71 Infanterie, Corpul 33 Armată (martie 1915), Armata 6 (februarie 1916), Armata 1 (decembrie 1916), Grupul de Armate Centru (aprilie 1917), Corpul Expediționar în Italia (noiembrie 1917), Grupul de Rezervă al Armatei (martie 1918), forțele de ocupație din regiunile germane Palatinat și Rheinhessen. Este cooptat în Consiliul Superior de Război (1920), avansat mareșal (1921) și trimis în misiuni diplomatice în Canada și Italia.
- 29** H. Charles – Lavauzelle, Paris, 1912.
- 30** Arhivele Naționale Istorice Centrale, colecția Documente de personalități din domeniul tehnic, juridic, politic – Paul Teodorescu, dosar nr. 1, ff. 1-7.